

Kryvosheia T.M.

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

DEVELOPMENT OF CHILDREN'S ABILITY TO ACT "IN THE MIND" WITHIN SENIOR PRESCHOOL AND JUNIOR SCHOOL AGE: ASPECT OF SUCCESSION

Summary

The article substantiates the importance of development of children's ability to act "in the mind" within senior preschool and junior school age as a basis for successful educational activities; the structural components, types, stages and levels of development of the ability of acting "in the mind" are described; defines the main range of tasks for development of the ability to act in the internal plan; the emphasis is placed on the ability of children of senior preschool and junior school age to quickly switch from figurative thinking to logical thinking, and vice versa, which contributes to the interaction and coordination of work between two hemispheres of the brain – left and right, on the basis of which it becomes faster to learn information and more powerfully to implement mental development of the individual.

Keywords: ability to act "in the mind", internal plan of action, the structural components, types, stages and levels of development of the ability of acting "in the mind", figurative thinking, logical thinking, interaction of hemispheres on the basis of transition from figurative to logical thinking, children of senior preschool age, junior schoolchildren, formation of elementary mathematical representations, math lessons.

УДК 373.2:001.895(082)

ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «СТІНИ, ЯКІ ГОВОРЯТЬ» У ПРАКТИКУ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Крутий К.Л.

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

У статті досліджено теоретичні питання створення освітнього простору в закладі дошкільної освіти. Доведено актуальність своєчасного перетворення та збагачення освітнього простору та середовища дошкільників. Показано можливість залучення Talking Walls® як мультимедійного ресурсу для дітей, педагогів і дорослих. Розкрито роль та методичну цінність запровадження педагогічної технології. Виокремлено чинники, які сприяють створенню освітнього простору та середовища в дитячому садочку. Запропонована технологія, яку зреалізовано в країнах Євросоюзу, є актуальною для освітнього простору України.

Ключові слова: освітній простір, освітнє середовище, педагогічна технологія, технологія «Стіни, які говорять», діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Із-поміж сучасних технологій, які активно запроваджуються в практику роботи закладів дошкільної освіти України, слід виокремити міжнародну технологію «Стіни, які говорять» (оригінальна назва «Talking Walls») як таку, що забезпечує дитині можливість бути повновладним хазяїном свого персонального простору. У засобах масової інформації та Інтернеті можна віднайти інформацію, що ця технологія належить колегам із Естонії [7]. Ця технологія естонськими педагогами дійсно більш наближена до дошкільників, проте не можна стверджувати, що це саме їхнє авторство.

Технологія «Стіни, які говорять» не є чимось новітнім і незнайомим для українських колег, але вона дає можливість по-новому поглянути на освітній простір, своєчасно перетворити його під запити дитячого сприймання та психофізіо-

логічного розвитку. Технологію розповсюджено в багатьох інших країнах Європи, вона активно використовується не тільки і не стільки педагогами, тому окреслимо найбільш привабливі та раціональні якості зазначеної технології саме для дошкільної освіти України [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, у концепції Реджіо-садочків («Reggio Emilia», Італія, автор – Лоріс Малагуцці) середовище є «третім вихователем» (перший і другий – батьки та педагоги). У садочках стіни використовуються не для інформації для вивчення, а це історія діяльності дітей. Вона в групі в кожному осередку – своя, на кухні, у всіх приміщеннях. Усе «говорить» про вже виконану діяльність дітьми, а не про те, що вони повинні вивчити за задумом педагога. Проте слід, зауважити, що такого задуму в принципі немає в Реджіо підході [7].

У фінських дитячих садочках і початковій школі – інший підхід до освітнього простору. Фіни дотримуються мантри «краще менше, та краще», про що свідчить мінімалізм дизайну приміщень для дітей. Дослідження науковців доводять, що чим молодше діти, тим більше вони відволікаються під час навчання на візуальне середовище, тим менше демонструють успіхи у засвоєнні інформації, коли стіни були більше прикрашені, ніж, коли прикраси було знято (Fisher, Godvin, 2014 р.). Звісно, що ментальність, традиції, культурологічні особливості будь-якої країни завжди будуть накладати свій відбиток на зміст технології. Тому *спробуємо окреслити можливості запровадження технології в українській системі дошкільної освіти.*

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодення сучасної дошкільної освіти є багатоманітним та цікавим. Можна обирати технологію, розробляти власні інновації, підвищувати професійний рівень, не виходячи із кабінету, брати участь у вебінарах, он-лайн навчанні, дистанційних консультаціях тощо.

Проте чималенький прошарок становлять педагоги, які готові самозабутньо працювати і навіть «винаходити велосипед», може, хоча б одне колесо від нього, але не скористатись досвідом інших [8]. Потрібно допомогти їм піднятися до рівня, адекватного сьогоденній науці, вимогам і запитам суспільства. Аналізуючи проблеми і недоліки сучасного освітнього простору, найчастішими науковці (К.Л. Крутій, К.Л. Кудрявцева та ін.) називають такі:

- *надмірна стаціонарність обладнання*, що ускладнює можливість моделювання простору до ігрових потреб дітей;
- *штучна і надмірна декоративність* (тюль, важкі порт'єри, ламбрекени, килими на переходах тощо);
- *формальність окремих осередків* (фізкультурний у груповій кімнаті, зняттям якого ніхто не дозволить скористатись);
- *наявність у групах сенсорних стимулів*, які не можна використати в приміщенні, тобто предметів або явищ навколишнього дійсності, що діють на органи чуття (приклад – фізкультурне обладнання для прогулянки в груповій кімнаті тощо) [2; 4; 7; 8].

Спільним для зазначених проблем є «візуальний терор» (термін К.Л. Крутій), тобто інформаційне перевантаження дітей, а саме: значна кількість незрозумілої та надмірно яскравої інформації на стінах, засилля готових наочних посібників, моделей, картин тощо. Отже, мозок дитини блокує доступ нової інформації, крива запам'ятовування прямує до низу, відповідно успіхи в навчанні дітей мінімізуються. Сутність проблеми полягає ще й у тому, що в дошкільній освіті відбувається розрив між знаннями і культурою як дією практичною.

У вирішенні проблеми важлива стратегія подолання цього розриву. Подоланням розриву або побудовою подолання є *проекування освітнього простору*, де управління розглядається як процес створення середовища, адекватного змінам соціуму [2; 7; 8].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є привернення уваги фахівців та опис педагогічної технології роботи із освітнім середовищем закладу.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння сутності ідеї педагогічної технології, окреслимо тлумачення автором термінології, яка буде використана у статті. Термін «освітній простір» почав використовуватися педагогами, соціологами, управлінцями, політиками на початку 80-х років минулого століття. На початку 90-х дефініція увійшла до широкого наукового обігу, поступово виформовуючись у наукову категорію (В.А. Петровський [6]). Категорія «освітній простір», безумовно, належить до фундаментальних понять сучасної педагогіки [2; 5; 6].

За К.Л. Крутій, *освітній простір може розглядатися як сфера взаємодії трьох його суб'єктів: педагога, дитини і середовища між ними* [2; 7].

Середовище – це безпосередня активність дитини. В освітньому просторі може бути декілька середовищ, у середовищі – осередки (центри активності). Отже, освітній простір закладу дошкільної освіти – це комплекс середовищ, а саме: групові кімнати; музична зала з набором інструментів і аудіоапаратури; театральна зала; лекотека (ігрова кімната); відеозала з набором освітніх програм, мультфільмів тощо; етнографічний музей «Українська хатина»; комп'ютерно-ігровий комплекс; фізкультурна зала; басейн із душем і сауною; спортивний майданчик; зимовий сад із колекцією рослин різних кліматичних зон; екологічна міні-лабораторія або наукова; методичний і медичний кабінети, територія дитячого садочка з садом, городом, квітниками тощо [2; 7].

Основними вимогами до простору є такі: безпечно, комфортно, знайоме та розвивальне. У сучасних освітніх комплексних програмах *організація предметно-розвивального середовища не передбачає жорстко фіксованого набору й кількості осередків активності.* Вибір осередків та їхні назви можуть мінятися залежно від конкретної ситуації в ЗДО, у групі та визначатись спільно «командою» дітей і педагогів. Так, пропонуються нові осередки активності дітей, наприклад, осередок дослідницької діяльності, змінюється організація такої, що вже існують [2; 6; 7]. Вдале рішення, що дозволяє використовувати обмежене приміщення дитячого садка щонайкраще, представлено принципом комплексування.

Розміщення осередків необхідно чітко продумати, і створювати так, щоб матеріали, які стимулюють розвиток пізнавальних здібнос-

тей, розташовувалися в різних функціональних просторах. Так, частина групової кімнати може мати й умовну назву «кабінет» – відповідне місце для розміщення деяких матеріалів із сенсорики, математики, грамоти, а також дидактичних матеріалів – ігор типу лото, доміно, діафільмів тощо. Кожному осередку може відповідати певний колір: яскраві кольори – ігровий осередок – показують, що тут можна шуміти. Приглушені, пастельні тони – математичний і книжковий осередки – підказують спокійну поведінку. Для забезпечення комфорту такі осередки не повинні знаходитися поряд один із одним. Можна навіть запропонувати умовні ключі від осередків. Залежно від кількості дітей, які можуть одночасно знаходитися в осередку, виготовляються разом із дітьми «ключі» з дірочками (мотузочками), що висять на цвяшку поруч із осередком. Дитина бере ключ і знаходиться в центрі активності. Відсутність ключів на цвяшку свідчить, що поки в осередку достатня кількість дітей, отже, треба знайти поки що собі іншу діяльність.

Звідки ж прийшла назва технології? Якщо бути вже точними, то з далекої історії людства: уперше людина надала каменю «голос» і функцію посередника під час передавання інформації більше ніж 39 000 років тому, зробивши перші наскальні малюнки, що розповідали про правила вдалого полювання, особливостях тварин цієї місцевості, подорожах тощо. Автор гарно ілюстрованої дитячої книжки «Стіни, які говорять» Маргі Бернс Найт (ілюстратор – Єнн Сіблі О'Брайен) оповідає про те, що в печері Ласко у Франції (в 1940 році) дітьми було виявлено красиво розфарбованих коней, бізонів і антилоп.

Відомо, що настінний живопис, наприклад, у зазначеній печері, налічує більше сімнадцяти тисяч років. На стінах печер було намальовано тварин для спеціального полювання і релігійних обрядів. Саме пригоди дитлахів із цієї книжки надихнули послідовників використовувати ідею сюжету як у музиці, так і у фільмі, графіті, дизайні інтер'єрів тощо [7].

Після виходу популярної книжки було створено Talking Walls® – мультимедійний ресурс для дітей, педагогів, дорослих, людей із інвалідністю і організацій, що цікавляться історією. Ресурс призначено для підвищення інтересу і привабливості, зокрема, об'єктів спадщини, які охоплюють освітні, культурні, мистецькі, соціальні та історичні аспекти. Так, ресурс задовольняє безліч вимог і охоплює такі розділи освітніх програм, як природничі науки, технології, читання та письмо, інженіринг, мистецтво, дизайн, математика Talking Walls® – це популярний міжнародний ресурс, де можна знайти ідеї на будь-який смак і для реалізації будь-якої мети [3; 6–7].

Сутність технології в тому, що дитина, отримуючи необхідну інформацію, має право вибо-

ру планувати свою діяльність, конструктивно використовувати інформаційний ресурс. Іншими словами *технологія «Стіни, які говорять» є системою візуалізації знань і процесом занурення дошкільників і дорослих в освітній простір дитячого садка*. Не може бути єдиних вимог або рекомендацій щодо створення, функціонування, частоти заміни зображень на «стіні, стелі та підлозі, які говорять». Запроваджуючи наведені далі ідеї, слід передусім критично переглянути можливості щодо позбавлення захищеності методичним мотлохом простору як закладу дошкільної освіти, так і конкретних групових кімнат, роздягалень / приймалень тощо. Технологія може бути використана як для інформування всіх учасників освітнього процесу (діти, батьки, педагоги), так і тільки для дошкільнят [3; 7].

Варто звернути увагу на те, що: дитина сама може «говорити» на стінах і підлозі (розмальовувати, розміщувати свої малюнки). І стіни, і підлога «говорять» зрозумілою дитині мовою, їй цікава сама форма (одна справа намалювати щось в альбомі, або на папірці й зовсім інша – на стіні). Стіни вчать дитину, коли вона грає, бігає, тобто поза спеціально організованою діяльністю.

Чому саме стіна? У сучасних умовах дитячі садочки переходять до нових стандартів оформлення, усе менше стендів, які «не чіпляють», не несуть актуальної інформації.

Пріоритетними є пересувні стенди, виставки та багато іншого. Тому саме одна стіна, не схожа на інші, може привернути до себе увагу, не порушуючи внутрішньої гармонії простору закладу дошкільної освіти, не вносячи дисгармонію, а виконуючи розвивальну функцію. Як відомо, людина визначає себе в просторі, реагуючи, у першу чергу, на комплекс аудіовізуальних подразників. На думку К. Кудрявцевої і Т. Волкової [4], діти, потрапляючи в незнайоме або малознайоме оточення, оглядаються, виокремлюючи сигнали, які згодом будуть визначальними для моделей поведінки і реакцій. Зображення, які використовуються в просторі ЗДО, можуть бути навіть творами мистецтва зі своїми законами функціонування і своїм функціональним навантаженням (реклама, агітація і навчання), і з відповідно посиленням емоційним компонентом, зверненим безпосередньо до глядача з урахуванням його психофізіологічних особливостей.

Можна сформулювати декілька принципів відбору зображень (плакатів, малюнків, картин, фото, оголошень тощо) для оформлення «стін, які говорять» (адаптований матеріал К. Кудрявцевої): відповідність зображеного віковим особливостям сприйняття і досвіду сприйняття візуальних носіїв інформації (зміст цілого – аналіз та інтерпретація; кількість, розміри, висота, на якій розміщено елемент, яскравість компонентів); наявність

національного / культурологічного компонента в зображенні, що привертає увагу / цікавість і доступного розумінню дітьми; цікавого для розмови про зображене з педагогами / батьками (ініціаторами такої бесіди можуть бути як діти, так і дорослі); багаторівневість зображеного як на змістовному рівні, так і на емоційному; наявність тексту на зображенні не є обов'язковим компонентом; зображення повинно бути доступно (зрозумілим та цікавим) для цільової групи як елемент обладнання [4].

Якщо зображення відповідають зазначеним принципам, то їх можна використовувати на стінах для розвитку спостережливості, логічного мислення дошкільників. Це також можуть бути місця для наочного фіксування / порівняння результатів довготривалих спостережень (наприклад, календар природи). Слід також *прислухатись до порад дизайнерів* щодо розміщення на стінах фотографій, картин, малюнків, плакатів або панно. Наочність покликана забезпечити еквівалентне відображення тих відомостей, які недоступні чуттєвому сприйманню через часові дистанції, абстрактності, тонкощі тощо [6].

Для використання пропонованої технології в роботі з дошкільнятами потрібно враховувати певні особливості.

Висновки і пропозиції. Запроваджуючи пропоновану технологію, важливо: розуміти, що стіни, які «говорять», так само мобільні (в цілому і в своїх елементах), як і весь освітній простір закладу дошкільної освіти в цілому. Не варто закріплювати їх «раз і назавжди», потрібно подумати про носії, що допускають переміщення і заміну компонентів. Зміна повинна бути визначена потребами учасників освітнього процесу (не частіше щомісяця для матеріалів у вікових групах, щорічно (або щоквартально) для матеріалів, що відображають систему закладу в цілому; не перевантажува-

ти простір (краще менше, ніж зайве), враховувати стиль і емоційний фон, «дружелюбність» простору; враховувати потужність освітлення (достатнє для вивчення стін, стелі та підлоги, приємне для очей, не агресивне) та тип приміщення (не розміщувати елементи на сходах); усвідомлювати, що кожен елемент простору повинен працювати, а не бути присутнім (непрацюючі елементи видаляються), це стосується й іграшок, якими діти довго не грають; усвідомлювати, для кого створюється саме цей елемент простору – для дітей чи дорослих, або безпосередньо для всіх учасників освітнього процесу; важлива якість ілюстрацій і текстів (іноді краще «дитячий» рівень виконання, а іноді – професійний), чітко розуміти, хто, коли і навіщо зможе звернутися до стін, стелі та підлоги, які «говорять» (цілеспрямоване, адресне використання компонентів; тематична і функціональна доступність для цільової аудиторії); запрошувати дітей і дорослих до створення елементів, які «говорять», у різних технологіях (від графіті до «наскального» живопису); прийняти за основу правило «лінії очей» для розміщення наочності для дітей; осмислити, що кожен елемент окремо і система елементів несуть смислове навантаження (важлива смислова доступність, в т.ч. з урахуванням прямої найближчого розвитку; тематична градація: в одному осередку – не більше однієї теми, в її оточенні – осередки з пов'язаними підтемами і темами) [1–3; 7].

Отже, спільна організація індивідуального та групового партнерства з дітьми – це синтез організованого навчання і саморегульованого навчання (в найширшому сенсі), в ході яких вільно сприйнята з різних джерел інформація набуває статусу суб'єктного (персонального) знання, а технологія «Стіни, які говорять» допоможе у вирішенні завдань дошкільної освіти.

Список літератури:

1. Крутий К.Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2006. – 172 с.
2. Крутий К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. – Частина перша. Концепції, проектування, технології створення. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2009. – 320 с.
3. Крутий К.Л. Стіни, стелі та підлога, які говорять. Оптиміальне перетворення освітнього простору дитячого садочка // Дошкільне виховання. – 2019. – № 1. – С. 3–8.
4. Кудрявцева Е.Л., Волкова Т.В. Методические рекомендации по использованию изображения в оформлении образовательного пространства русскоязычного образовательного центра. – Рига : RetorikaA, 2013. – 40 с.
5. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. – СПб. : Издательство «Питер», 2000. – 288 с.
6. Петровский В.А. Построение развивающей среды в дошкольном учреждении / В.А. Петровский, Л.М. Кларина, Л.А. Смыгина, Л.П. Стрелкова // Дошкольное образование в России / Под ред. Р.Б. Стеркиной. – М. : Изд-во АСТ, 1996. – С. 57–90.
7. Крутий К.Л. Стіни, які говорять, або своєчасне перетворення освітнього простору закладу дошкільної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrdeti.com/tehnologiya-stini-yaki-govoryat-abo-svoyechasne-peretvorenniya-osvitnogo-prostoru-doshkilnogo-navchalnogo-zakladu/>
8. Крутий К.Л. Украдене дитинство: чи є шанс виправити ситуацію? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1190-ukradene-ditinstvo-chi-e-shans-vipraviti-situatsiyu>

Крутий Е.Л.

Винницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ПУТИ ВНЕДРЕНИЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ «СТЕНЫ, КОТОРЫЕ ГОВОРЯТ» В ПРАКТИКУ РАБОТЫ ЗАВЕДЕНИЙ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье исследованы теоретические вопросы создания образовательного пространства в заведении дошкольного образования. Доказана актуальность своевременного преобразования и обогащения образовательного пространства и среды дошкольников. Показаны возможности привлечения Talking Walls® как мультимедийного ресурса для детей, педагогов и взрослых. Раскрыта роль и методическая ценность введения педагогической технологии. Выделены факторы, которые способствуют созданию образовательного пространства и среды в детском саду. Предложенная технология, которая реализована в странах Евросоюза, является актуальной для образовательного пространства Украины.

Ключевые слова: образовательное пространство, образовательная среда, педагогическая технология, технология «Стены, которые говорят», дети дошкольного возраста.

Kruty K.L.

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

WAYS OF INTRODUCTION OF EUROPEAN TECHNOLOGY «WALLS THAT TALK» TO THE PRACTICE OF WORK OF ESTABLISHMENTS OF PRESCHOOL EDUCATION UKRAINE

Summary

The article examines the theoretical issues of creating an educational space in a preschool education institution. The relevance of the timely transformation and enrichment of the educational space and environment of preschool children has been proved. The possibilities of attracting Talking Walls® as a multimedia resource for children, teachers and adults are shown. The role and methodological value of introducing pedagogical technology is revealed. The factors that contribute to the creation of educational space and environment in kindergarten are highlighted. The proposed technology, which is implemented in the European Union countries, is relevant for the educational space of Ukraine.

Keywords: educational space, educational environment, pedagogical technology, technology “Walls that speak”, children of preschool age.

УДК 373.2.016:57.081.1

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ДІТЕЙ ШЕСТИРІЧНОГО ВІКУ

Стахова І.А.

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Проблема формування цілісної картини світу шестирічних першокласників є досить гострою на сучасному етапі розвитку освіти, особливо це пов'язано із реалізацією ідей Нової української школи. У статті запропонована дефінітивна характеристика поняття «картина світу», визначено її суть як сукупність узагальнених уявлень особистості про себе, суспільство, світ загалом та своє місце і призначення у ньому. Шестирічний вік найбільш сенситивний період для розвитку пізнавальних процесів особистості, пізнання оточуючого середовища, розвитку світогляду та становлення картини світу. У статті нами розкрито методологічні засади формування цілісної картини світу та наведено методичні рекомендації для педагогів.

Ключові слова: модернізація освіти, цілісна картина світу, дитина шестирічного віку, світогляд, сенситивний період, компетентність.

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти України спрямована на активне формування цілісної картини світу молодших школярів, особливо шестирічних першокласників. З народження дитина сприймає світ цілісно, таким як він є, і коли раніше